

הידעת?

מיני דגים בנחל קישון

רשות נחל הקישון | www.kishon.org.il | גרסה נגישה (WCAG 2.2)

דגים בנחל קישון

נחל קישון, נחל ייחודי במערכת נחלי החוף, בהיותו נתיב נדידה היסטורי של דגים מאזור אפריקה ודגים מאזור הירדן, למערכת נחלי החוף.

נחל קישון נחשב במשך שנים (משנות השישים עד סוף שנות התשעים של המאה ה-20) כאחד הנחלים המזוהמים ביותר בישראל, בשל זיהום מסיבי מהתעשייה הכימית והפטרוכימית הנמצאת בגדות הנחל. במעלה הנחל זורמים בעיקר מי מעיינות, ניקוזים חקלאיים ועודפי קולחין. מורד הנחל, הנקרא אסטואר, הינו אזור מפגש ייחודי של מי ים ומי נחל, כמו גם המערכות האקולוגיות שלהם, ונמשך לאורך שבעה קילומטרים. בחלק זה, רמת המליחות של הנחל גבוהה יותר ממעלה הנחל. בנוסף לכך, אל מקטע זה מוזרמים גם קולחים תעשייתיים מטופלים.

החל משנת 2001, מכוח החוק למניעת זיהום ים ממקורות יבשתיים, כל המפעלים חויבו להקים מתקני טיפול בשפכים, דבר שהביא לשיפור ניכר באיכות מי הנחל. בשנת 2002, רמת החומציות בנחל עלתה והחיים החלו לשוב אליו. תחילה, נצפו דגי הבורי שמטילים ביצים וחיים באזורי הביניים, שבין שפכי נחלים לבין הים הפתוח.

החל משנת 2002, רשות הנחל החלה לבצע סקרי דגים כחלק ממערך הניטור הביולוגי הקבוע בקישון, על מנת לבחון את מצב הדגים בנחל לאורך השנים. הדגים מהווים אינדיקטור חשוב לאיכות מי הנחל בגלל אורך חייהם הארוך מיתר בעלי החיים שוכני המים וכיוון שבעזרת הדגים ניתן לאתר תופעות חולפות שקשה לזהותן בדיגומים תקופתיים.

בשנים האחרונות, רשות נחל הקישון ביצעה העברה של הדג לבנון ליסנר ממשפחת הקרפיונים מנחל קיני (יובל של הקישון) למעיין אלרואי בסמוך לנחל קישון. אוכלוסייה יציבה של הדג נמצאת בנחל קיני, אשר איכות מימיו גבוהה, ונעלמה מנחל קישון עקב איכות מים ירודה.

על מנת להמשיך ולאושש את המערכת האקולוגית בנחל, פועלת הרשות באופן קבוע, בשיתוף גורמי אקדמיה, להשיב מיני בעל חיים ששכנו בו בעבר, כמו: הדג לבנון ליסנר, הצב הרך ושחריר הנחלים. זאת בתקווה לבסס אוכלוסיות יציבות ומגוונות של בעלי חיים לאורך הנחל ובסביבתו.

עובדות חשובות על הדגים

- לגידול באוכלוסיית הדגים יתרונות רבים וביניהם: העלאת בריאות הנחל, מניעת מטרדי יתושים, הגברת משיכתו כאתר טיולים ודייג חובבים.
- אמנון מכלוא הוא מין שרגיש לטמפרטורות קרות ולכן בעונת החורף נוכחותו בנחל מצטמצמת.

3. משפחת הדגים הבולטת במורד הקישון בשנים האחרונות הם קיפוניים-בורי, כאשר המין העיקרי הוא קיפון טובר.
4. הקיפון גדול ראש הנקרא גם קיפון בורי משתייך למיני הדגים המסוגלים לחיות בטווח רחב מאד של מליחיות מים. לכן, ניתן למצוא את הקיפון הבורי בנהרות ובנחלים של מים מתוקים, בים ובמאגרי מים מלוחים שבהם מליחות המים גבוהה בהרבה ממליחות מי הים.
5. שפך הקישון, הנקרא אסטואר, מאוכלס בעיקר בדגים ממוצא ימי, בעוד שמעלה הנחל מאוכלס בדגי מים מתוקים ודגים שהגיעו מבריכות לגידול דגים.
6. לדגים תוחלת חיים ארוכה יחסית לשאר בעלי החיים בנחל, ועל כן הם מהווים מדד חשוב לבריאות הנחל.
7. תזונת הדגים מגוונת וכוללת: ביצי זחלי יתושים, צדפות, זחלים, אצות, זחלי חרקים, צמחי מים, בעלי חיים קטנים ואפילו דגים אחרים. לצמחייה הטבולה או המזדקרת בחלק הרדוד ובגדות המים תפקידים חשובים כגון: יצירת בית גידול מגוון שמשמש להגנה מפני טורפים, מקום להטלה ומקור מזון עבור דגים ובעלי חיים אחרים, כמו גם לתחרות על מקורות מזון עם דגים מקומיים.
8. הקרפיון לא מושפע מטמפרטורות החורף, ואוכלוסייתו אף תגדל בעונה זו. אולם, נוכחותו בנחל גורמת לבעיה אקולוגית קשה – הרחפת קרקעית הנחל והעכרת המים.
9. אצל רוב מיני הדגים, תקופת הרבייה מתרחשת באביב ובקיץ (מרץ-אוגוסט), אם כי יש מיני דגים המתרבים בסתיו כמו קרפיון ובורי (קיפון).
10. איסור דיג בתקופת הרבייה – בכל שנה חל איסור דיג עד 90 ימים רצופים בין 1 במרץ ל-1 ביולי, כדי לאפשר לדגים להתרבות.
11. תזונת הדגים מגוונת וכוללת: ביצי זחלי יתושים, צדפות, זחלים, אצות, זחלי חרקים, צמחי מים, בעלי חיים קטנים ואפילו דגים אחרים.
12. מערכת אקולוגית מופרת בנחל אינה מאפשרת קיום של חברת דגים יציבה המתבססת על מינים מקומיים, ועל כן במקומות מופרעים ומופרים בנחל, נמצא מספר גבוה של מינים פולשים.
13. לצלופחים מחזור חיים מעניין, כאשר הרבייה מתקיימת בים בחורף, הדגים שוחים לכיוון הנחלים שם חיים עד שש שנים, ואז שוב שוחים לים לקיים רבייה.
14. אין לדוג ברשת בנחלי ים תיכון ובתחום 100 מטרים מהנקודה שבה הם נשפכים לים.
15. איסור דיג בתקופת הרבייה – בכל שנה חל איסור דיג עד 90 ימים רצופים בין 1 במרץ ל-1 ביולי, כדי לאפשר לדגים להתרבות.
16. השפעות בריכות הדגים הן שליליות – במהלך מחזור גידול הדגים, הבריכות מרוקנות לעיתים את תכולת המים לנחל. המים מכילים ריכוזי נוטריינטים (חומרי הזנה) גבוהים ביחד עם דגים אשר אינם מקומיים ולא משתייכים למערכת הטבעית בקישון.
17. עידוד מיני דגים מקומיים יכול להיעשות על ידי: אישוש צמחיית גדות, הוספת מצע אבני, יצירת מפלונים, יצירת בריכות עמוקות לדגים ולמקלט בזמני יובש ושיפור באיכות המים.

דגי מים מתוקים

דגי מים מתוקים בנחל קישון

<i>Acanthobrama lissneri</i>	לבנון ליסנר
<i>Clarias gariepinus</i>	שפמנון מצוי
<i>Sarotherodon galileus</i>	אמנון הגליל / מושט
<i>Tilapia zillii</i>	אמנון מצוי / מושט
קיפון גדול ראש / בורי	
	<i>Mugil cephalus</i>

דגים ממוצא ימי

שפך הקישון, הנקרא אסטואר, מאוכלס בעיקר בדגים ממוצא ימי, בעוד שמעלה הנחל מאוכלס בדגי מים מתוקים ודגים שהגיעו מבריכות לגידול דגים.

דגים ממוצא ימי בנחל קישון

<i>Dussumieria elopsoides</i>	דוסמר מצוי / סרדינה מברום
<i>Sardinella aurita</i>	טרית דקה / סרדינה רפיע
<i>Diplodus sargus</i>	סרגוס מסורטט / קראס
<i>Lithognathus mormyrus</i>	שישן משורטט / מרמיר
<i>Dicentrarchus labrax</i>	לברק חלק / בר ים

גממית הפסים (*Pomadasys stridens*) וגופי (*Poecilia reticulata*) מוזכרים גם הם בעלון המקורי כמיני דגים נוספים בנחל.

מיני דגים זרים

מיני דגים זרים בנחל קישון

<i>Cyprinus carpio</i>	קרפיון מצוי
------------------------	-------------

מיני בריכות דגים

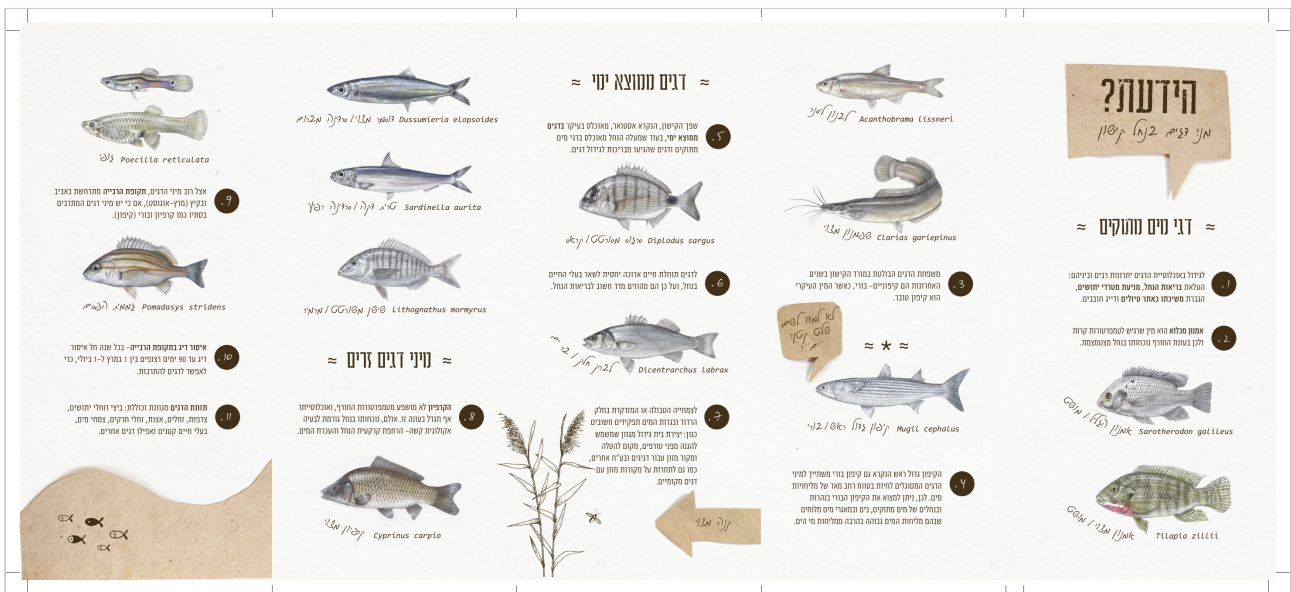
השפעות בריכות הדגים הן שליליות – במהלך מחזור גידול הדגים, הבריכות מרוקנות לעיתים את תכולת המים לנחל, ואלה מכילים ריכוזי נוטריינטים גבוהים ביחד עם דגים שאינם מקומיים.

מיני בריכות דגים המצויים בנחל קישון

<i>Oreochromis hybrid</i>	אמנון מכלוא / מושט
<i>Cyprinus rubrofuscus</i>	קוי

מפת מיני הדגים בנחל קישון

העלון המקורי כולל מפה של אגן ההיקוות של נחל קישון ויובליו (נחל קיני, נחל השופט, נחל סעדיה, נחל נהלל, נחל ציפורי, נחל גדורה), המסמנת את תוואי הנחל, מיקומי מעיינות ומיקומי בריכות דגים, לצד יישובי האזור: קרית טבעון, קרית אתא, חיפה, נשר, כפר חסידים, קיבוץ יגור, שער העמקים ואזור אסטואר הקישון בשפך לים.

עמוד 1 מתוך העלון המקורי (תמונת עיצוב מקורית, לצד הטקסט הנגיש המלא לעיל).

עמוד 2 מתוך העלון המקורי: מפת מיני הדגים ובריכות הדגים (תמונת עיצוב מקורית, לצד הטקסט הנגיש המלא לעיל).

איור: טוביה קורץ | עיצוב: נסטיה פייביש | עיצוב המפה: מתן גולן | עריכה והפקה: רשות נחל הקישון, 2020
ליצירת קשר: טל' 04-8404404 | פקס 04-8400639 | www.kishon.org.il | info@kishon.org.il © כל הזכויות שמורות
לרשות נחל הקישון.

גרסה זו עוצבה מחדש לנגישות (WCAG 2.2): נוספו סדר קריאה, כותרות מבניות, טבלאות עם כותרות עמודה, טקסט חלופי
לתמונות, וסימון שפה וכיוון טקסט מימין-לשמאל (RTL) עבור העברית. עיצוב העלון המתקפל המקורי הוחלף בסדר קריאה
ליניארי ונגיש.